

Římský kalendář

U Římanů měl rok v nejstarších dobách 10 měsíců — začínal březnem a končil prosincem — teprve později byl vložen leden a únor (viz pozůstatky v označení měsíců v jazycích vycházejících z latinského pojmenování: September = 6. měsíc, October = 8. měsíc, November = 9. měsíc, December = 10. měsíc). Rok tehdy sestával z 355 dní a začínal březnem. Každé dva roky se vkládal po 23. únoru měsíc střídavě o 23 a 22 dnech (tzv. *mēnsis intercalāris* nebo *intercalārius*), aby se kalendářní rok vyrovnal se slunečním. Nedůsledným vkládáním byl kalendář uveden ve zmatek, který byl definitivně odstraněn, když roku 46 př. Kr. provedl C. Iulius Caesar opravu kalendáře; tento rok — *annus cōnfūsiōnisultimus* — měl 445 dní, aby se měsíce a svátky uvedly v soulad s ročními dobami. Oprava spočívala dále v tom, že Caesar zavedl solární rok s 365 dny, přičemž se jednou za 4 roky vkládá přestupný den (*diēs intercalāris* nebo *bis sextus*) po 23. únoru; začátek roku stanovil na 1. leden, poněvadž tento den byl od roku 153 př. Kr. začátkem úředního roku konzulského. Takovýto kalendář nazýváme juliánský. Roku 1582 dostal od papeže Řehoře XIII. drobnou úpravu a dále pokračoval pod jménem gregoriánský kalendář.

Jména měsíců římského kalendáře jsou: *Iānuārius* (Iān., leden), *Februārius* (Febr., únor), *Mārtius* (Mārt., březen), *Aprīlis* (Apr., duben), *Maius* (Mai., květen), *Iūnius* (Iūn., červen), *Iūlius* (Iūl., červenec), *Augustus* (Aug., srpen), *September* (Sept., září), *Octōber* (Oct., říjen), *November* (Nov., listopad), *December* (Dec., prosinec). Původní měsíc *Quīntīlis* byl na počtu Caesarovu nazván *Iūlius*, podobně původní *Sextīlis* dostal nové jméno *Augustus* na počest císaře Augusta.

Určení dne v měsíci: Jednotlivé dny nepočítali Římané od prvního dne měsíce do posledního, nýbrž podle tří hlavních dní každého měsíce. Byly to: **Kalendae** (zkratka K., Kal.) = první den v měsíci, **Nōnae** (zkratka Nōn.) = 5. nebo 7. den v měsíci, **Idūs** (zkratka Id.) = 13. nebo 15. den v měsíci. Nony připadaly na 7., idy na 15. den v měsících: *Martius*, *Iulius*, *Maius*, *October*, v ostatních na 5. a 13. K těmto třem jménům se připojovala jména měsíců jakožto adjektivní přívlastky a datum se vyjadřovalo ablativem, např. *Kalendis Ianuariis* = 1. ledna, *Nonis Februariis* = 5. února, *Idibus Martiis* = 15. března.

Ostatní dny určovali Římané tak, že odčítali od nejbližšího z těchto tří hlavních dní. Den před nimi přímo předcházející byl označován slovem **prīdiē** (zkratka prīd.) spojeným s akuzativem

jména hlavního dne a adjektiva označujícího měsíc, např. *pridie Kalendas Apriles* = 31. března, *pridie Nonas Iunias* = 4. června, *pridie Idus Octobres* = 14. října. Dny zbývající byly označovány výrazem *ante diem* (zkratka a. d.) spojeným s akuzativem číslovky řadové, ak. hlavního dne a ak. adjektiva označujícího měsíc. Při odečítání od nejbližšího dne byl započítáván i tento den, i den, který měl být určen, např. 25. ledna je 8. den před kalendami únorovými = *ante diem octavum Kalendas Februarias*.

Praktický návod k výpočtu z paměti: a) Převádíme-li římské datum na naše, připočteme α) k nonám a k idám jeden den, β) při kalendách k počtu dní předcházejícího měsíce dva dny a od získaného čísla odečteme počet dní římského data:

a. d. VI. Non. Mai.: $(7 + 1) - 6 = 8 - 6 \rightarrow$ 2. května

a. d. IV. Id. Aug.: $(13 + 1) - 4 = 14 - 4 \rightarrow$ 10. srpna

a. d. IV. Id. Mart.: $(15 + 1) - 4 = 16 - 4 \rightarrow$ 12. března

a. d. VII. Kal. Dec.: $(30 + 2) - 7 = 32 - 7 \rightarrow$ 25. listopadu

a. d. VII. Kal. Ian.: $(31 + 2) - 7 = 33 - 7 \rightarrow$ 26. prosince

b) Převádíme-li naše datum na římské, připočteme α) k nonám nebo idám jeden den, β) při kalendách k počtu dní udaného měsíce dva dny a od získaného čísla odečteme počet dní našeho data:

3. dubna: $(5 + 1) - 3 = 6 - 3 \rightarrow$ a. d. III. Non. Apr.

10. července: $(15 + 1) - 10 = 16 - 10 \rightarrow$ a. d. VI. Id. Iul.,

28. září: $(30 + 2) - 28 = 32 - 28 \rightarrow$ a. d. IV. Kal. Oct.